

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Навчально-науковий інститут мистецтв

Кафедра музичної україністики та народно-іструментального мистецтва

Методичні рекомендації щодо організації навчання,

самостійної роботи та практичних модулів

з дисципліни «Виробнича (педагогічна) практика»

(у закладах початкової мистецької (музичної) освіти)

для студентів вищих музичних навчальних закладів

III–IV рівнів акредитації

Галузь знань: 02 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Освітня програма Музичне мистецтво

Спеціальність 025 Музичне мистецтво

За першим (бакалаврським) рівнем

Івано-Франківськ – 2019

Автори: **Фабрика-Процька Ольга Романівна**, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва; **Парумба Богдан Володимирович**, старший викладач кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

Рецензенти:

Дутчак В. Г. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

Чоловський П. М. – заслужений працівник культури України, доцент кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

Фабрика-Процька О. Р., Парумба Б. В.

Методичні рекомендації щодо організації навчання, самостійної роботи та практичних модулів до дисципліни **«Виробнича (педагогічна) практика»** (у закладах початкової мистецької (музичної) освіти) для студентів вищих музичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації спеціальності **025 (Музичне мистецтво)** за першим (бакалаврським) рівнем.

Запропоновані методичні рекомендації містять теоретичні положення щодо основних питань для проходження виробничої (педагогічної) практики студентами IV курсу. Впровадження в навчальний процес названих методичних рекомендацій сприятиме оновлення змісту навчання, розширення теоретичних знань та практичних навиків з навчального курсу **«Виробнича (педагогічна) практика»** (у закладах початкової мистецької (музичної) освіти) для студентів вищих музичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації спеціальності **025 (Музичне мистецтво)** за першим (бакалаврським) рівнем.

Мета та завдання практики

Виробнича педагогічна підготовка в університеті характеризується інтегрованістю, взаємозв'язком усіх компонентів (навчальних дисциплін, навчальних і педагогічної практик, науково-дослідної роботи) і їх скоординованістю з метою досягнення головної мети – розвитку індивідуальності, особистості студента як майбутнього фахівця-педагога. Виробнича педагогічна практика займає важливе місце у підготовці фахівців мистецьких спеціалізацій вищих закладів освіти та відноситься до провідної складової їхньої професійної підготовки.

Мета виробничої педагогічної практики полягає у реалізації студентами науково-методичних професійних знань та удосконалення ними навичок самостійної практичної педагогічної діяльності.

Основною метою педагогічної виробничої практики є підготовка студентів до виконання функцій викладача основного музичного інструмента закладів початкової мистецької освіти. Організація педагогічної практики в музичній школі має навчити студентів застосовувати знання й уміння, здобуті під час вивчення фахових дисциплін, їх методик та дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Серед основних **завдань** виробничої педагогічної практики:

1. Забезпечення зв'язку теоретичних знань фахових дисциплін з реальним педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань, а відтак – формування у студентів психологічної готовності до роботи в школі.

2. Виховання у студентів стійкого інтересу і любові до професії вчителя музичного інструмента, формування умінь та навичок, що сприяють розвитку у них професійних якостей вчителя, потреби в педагогічній освіті.

3. Усвідомлення значущості соціально-психологічних, психологічно-педагогічних, методичних та творчих основ взаємодії вчителя й учня.

4. Підготовка студентів до підсумкової державної атестації та збір матеріалів до написання бакалаврських робіт.

5. Ознайомлення студентів із сучасним станом навчально-виховної роботи в закладі початкової мистецької освіти, передовим педагогічним досвідом і їх включення до розв'язання посильних навчально-виховних питань.

У результаті вивчення модуля студент повинен

Знати:

- базові положення нормативних документів у галузі музично-естетичної освіти;
- зміст та структуру базової та профільної програм з музичного мистецтва, а також відповідних підручників;
- структуру уроку з музичного мистецтва;
- структуру уроку з фаху (спеціального музичного інструменту);
- способи діагностики навчальних досягнень учнів з гри на музичному інструменті;
- особливості організації навчально-виховного процесу в сучасних дитячих освітніх закладах;
- основні форми організації навчально-виховної діяльності учнів;
- специфіка роботи вчителів фаху з різними віковими категоріями;
- вікові особливості психологічного та фізичного розвитку учнів;
- етапи і методику підготовки до уроку;
- схему плану-конспекту уроку.

Вміти:

- застосовувати на практиці основні принципи, методи та прийоми навчання гри на музичному інструменті;
- методично грамотно спланувати і провести урок;
- складати календарні та поурочні плани з фахового предмету;
- проводити виховну роботу зі школярами і їх батьками;
- завдяки оригінальному репертуару розвивати творчі здібності учнів;
- спілкуватися з учнями, їхніми батьками та колегами по роботі;
- використовувати різноманітні методи науково-педагогічного дослідження;
- аналізувати навчально-методичну літературу;

- етично поводитися в педагогічному колективі закладу;
- застосовувати набуті знання, вміння та навички в навчально-виховній роботі з учнями музичних шкіл;
- аналізувати програми і підручники з фаху;
- розробляти плани-конспекти індивідуальних занять.

Опис практики

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6,0	Галузь знань 02 Культура і мистецтво (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
Модулів – 1			
Змістових модулів – 2	Спеціальність 025 Музичне мистецтво	4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 180 за рік		__8__-й	____-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 1,0	Освітньо-кваліфікаційний рівень: ____бакалавр____		
		Практичні, семінарські	
		год.	год.
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
самостійної роботи студента – 180 год		180 год.	 год.

		Індивідуальні завдання: __ год.
		Вид контролю: <u>залік</u>

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 2:1

Організація навчання курсу			
Обсяг курсу – один семестр			
Вид заняття		Загальна кількість годин - 180	
Лекції		-	
семінарські заняття / практичні / лабораторні		-	
самостійна робота		180	
Ознаки курсу			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	
VI	025 «Музичне мистецтво»	IV	
Тематика курсу			
Тема, план	Форма заняття	Літера тура	Завдання, год
1.Ознайомлення з метою, завдання за, формами та змістом практики	Самостійна робота	Література до теми	12 год. сам. роб.

2. Створення індивідуального плану проходження практики	Самостійна робота	Література до теми	8 год. сам. роб.
3. Вивчення тематичних планів, програм, методич. розробок	Самостійна робота	Література до теми	20 год. сам. роб.
4. Психолого-педагогічне спостереження за учнем на індивідуальному занятті	Самостійна робота	Література до теми	22 год. сам. роб.
5. Спостереження і аналіз індивідуальних занять з фаху, проведених викладачем	Самостійна робота	Література до теми	24 год. сам. роб.
6. Самоаналіз занять, поведених студентом-практикантом	Самостійна робота	Література до теми	24 год. сам. роб.
7. Підготовка конспектів занять	Самостійна робота	Література до теми	30 год. сам. роб.
8. План проведення відкритих зараза з учнем закладу початкової мистецької освіти	Самостійна робота	Література до теми	16 год. сам. роб.

9.Підготовка звітної документу доку пед. Практики	Самостійна робота	Література до теми	24 год. сам. роб.
---	-------------------	--------------------	-------------------

ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

До змісту практики студентів IV курсу входить:

1. Ознайомлення з основними напрямками діяльності закладів початкової мистецької освіти, з навчально-матеріальною базою (оснащенням кабінетів, наявністю музичного інструментарію) і планування роботи. Знайомство з адміністрацією закладу, вчителями по фаху, з планами роботи педагогів.
2. Ознайомлення з навчальними програмами та робота з ними.
3. Вивчення змісту й основних форм роботи. Відвідування занять.
4. Проведення психологічного вивчення учня музичної школи.

ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Навчально-методичне керівництво і виконання програми педагогічної практики забезпечують фахові кафедри Навчально-наукового інституту мистецтв. До керівництва практикою залучаються досвідчені викладачі кафедр.

ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКІВ-МЕТОДИСТІВ ФАХОВИХ КАФЕДР:

- провести інструктаж про порядок проходження практики та безпеку життєдіяльності;
- контролювати виконання програмових вимог, дотримання правил внутрішнього розпорядку закладу початкової мистецької освіти;
- брати участь у настановчій та підсумковій конференціях, оцінюваннях результатів практики;
- контролювати за веденням звітної документації студентів-практикантів та підготувати їх до захисту;
- відвідувати заняття, виховні заходи, ранки, брати участь у їх обговоренні та аналізі;

- вчасно подавати графіки проведення залікових занять та звіту інститутському керівникові практики.

ОБОВ'ЯЗКИ ІНСТИТУТСЬКОГО КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ:

- контролювати за готовністю баз практики до прибуття студентів-практикантів;
- забезпечити проведення всіх організаційних заходів перед направленням студентів на практику;
- підготувати проекти наказів, розпоряджень директора про організацію та проведення практики в Навчально-науковому інституті мистецтв;
- провести настановчу та підсумкову конференції з питань практики;
- провести інструктаж про порядок проходження практики та техніки безпеки;
- ознайомити студентів із системою звітності про проходження практики;
- контролювати за організацією захисту студентами матеріалів практики;
- підготувати та подати звітну документацію університетському керівнику практики.

ПРАВА СТУДЕНТІВ-ПРАКТИКАНТІВ

1. Студент-практикант має право обирати базу для проходження практики (за місяць до початку практики під час формування розподілу та до затвердження наказу).
2. Через поважні причини (за наявності довідки про хворобу, обґрунтованої пояснювальної записки тощо) студент має право бути відсутнім на робочому місці (не більше трьох днів).
3. Студент-практикант має право на консультації у фахових викладачів і методистів, а також викладачів загальноуніверситетських кафедр.
4. У разі необхідності студент-практикант має право змінити місце проходження практики (не пізніше, ніж через тиждень від її початку) зі занесенням у додатки до розпоряджень директора Навчально-наукового інституту мистецтв та до наказу.

5. Отримання студентом незадовільної оцінки за педагогічну практику не позбавляє його права на її повторне проходження.

ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

1. Під час проходження практики студент зобов'язаний дотримуватися правил внутрішнього розпорядку навчального закладу початкової мистецької освіти, розпоряджень адміністрації й керівника практики. У випадку невиконання їх вимог, студент може бути відсторонений від проходження практики.

2. Студент-практикант зобов'язаний перебувати в ДНЗ не менше 6 годин щоденно. Відсутність студента у робочий час можлива тільки з дозволу адміністрації.

3. Студент-практикант повинен виконувати всі види робіт, передбачені програмою виробничої (педагогічної) практики, ретельно готуватися до кожного заняття чи виховного заходу, бути для своїх вихованців зразком організованості, дисциплінованості, працьовитості.

За період проходження практики студенти ведуть та готують до захисту проходження практики таку документацію:

1. Щоденник практики.
2. Розклад занять.
3. Плани-конспекти занять з фаху (спеціальний музичний інструмент).
4. Індивідуальний план.
5. Аналіз відкритого заняття.
6. Психолого-педагогічну характеристику на учня, з яким проводилось відкрите заняття.
7. Характеристику на студента-практиканта видану керівництвом закладу початкової мистецької освіти з оцінкою роботи.
8. Письмовий звіт про проходження практики.

Документація ведеться грамотно, акуратно, без зайвого художнього оформлення. Перед індивідуальним заняттям з фаху студент отримує консультації. Консультація проводиться вчителем з фаху, який спільно з

студентом-практикантом складає план індивідуальних занять і т.д. Крім цього, консультація проводиться викладачем-методистом, уточнює вибір методів і прийомів проведення занять. Уся документація перевіряється керівником-методистом практики, а також інститутським керівником практики, які здійснюють контроль за ходом виробничої практики та оцінюють проведену роботу.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, яка передбачає виконання студентом завдань без безпосередньої участі викладача-методиста в час, вільний від обов’язкових навчальних занять. Завдання для самостійної роботи можуть бути визначені як викладачем, так і студентом у взаємодії з викладачем, але участь викладача в виконанні цих завдань обмежується загальним методичним керівництвом та консультаціями. Самостійна робота є основною формою оволодіння навчальним та практичним матеріалом, яку студенти використовують в позааудиторній частині навчального процесу.

Метою самостійної роботи студентів вищих музичних навчальних закладів, як і з будь-якої навчальної дисципліни, включаючи педагогічні практики, є формування самостійності як особистісної риси та професійної якості, суть якої полягає в уміннях планувати й регулювати свою діяльність, систематизувати її зміст та контролювати виконання робіт без істотного втручання з боку викладача.

Основними завданнями самостійної роботи студента з педагогічної практики є:

- систематизація знань, отриманих в теоретичних курсах методик викладання фахових дисциплін;
- набуття додаткових знань з цих дисциплін;
- вироблення фахових та дослідницьких вмінь та навичок.

В контексті педагогічної практики особливо важливим завданням є практична перевірка отриманих знань та різних можливостей їхнього

використання. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента з педагогічних практик, не повинен становити не менше $1/3$ та не більше $2/3$ загального обсягу навчального часу студента, відведеного для проходження педагогічних практик.

Самостійна робота студентів потребує ретельного планування, організації часу й умов виконання та певного контролю з боку керівника практики. Керівник, як правило, визначає загальний обсяг завдань, типи завдань, надає методичні рекомендації щодо їхнього виконання, здійснює аналіз передбачуваних труднощів. При цьому бажано стимулювати прояви студентської ініціативи як у визначенні обсягу завдань, так і в визначенні типів та конкретних формулювань, заохочувати бажання студента вийти за окреслені викладачем межі обсягу та засобів виконання завдань. Велике значення для організації та здійснення самостійної роботи студента мають його вмотивованість та психологічна готовність, до яких також спричиняється керівник практики, сформованість бази знань, на яку будуть нашаровуватися нові знання та практичні навички.

Таким чином, самостійна робота студентів з педагогічної практики передбачає взаємодію з керівником не лише у формах надання консультацій та контролю виконання завдань, а також і в формі психологічного впливу на мотивацію самостійної роботи, стимулювання творчого підходу до виконання завдань. Раціональна організація самостійної роботи вимагає, щоб студент дотримувався гігієни розумової праці. Тому необхідним є ознайомлення з механізмами розумової праці, з'ясування причини появи втоми та визначення шляхів підвищення працездатності. Студент має пам'ятати про необхідність дотримуватись певного режиму чергування роботи та відпочинку, включаючи режим харчування, використання різноманітних форм організації відпочинку та ін.

При плануванні самостійної роботи необхідно враховувати особливості добових ритмів організму, визначати оптимальні добові періоди навчальної діяльності, активного відпочинку та сну. Проходження педагогічних практик передбачає вироблення у студентів нового погляду на психолого-педагогічними

особливості організації навчання у вищій школі в цілому та на специфічні особливості навчання у вищих музичних навчальних закладах. Загальні та спеціальні методи і прийоми навчальної роботи в вищій школі, обсяги учбових завдань та засобів їх виконання мають бути розглянуті як з точки зору студента, так і з точки зору викладача. Під час проходження педагогічних практик студент має не лише осмислити, а також переосмислити власний навчальний досвід, виробляючи на його основі методику викладання відповідних навчальних курсів. Тому організація самостійної роботи студентів під час проходження практик має бути націленою на активізацію навичок психолого-педагогічної рефлексії, узагальнення, осмислення та використання власного досвіду.

Самостійна робота з педагогічної практики включає такі основні види:

- додаткове опрацювання та узагальнення теоретичного змісту та структури кожного заняття чи виховного заходу (ранку);
- поглиблене вивчення літератури та інших джерел на тему, з якої планується проведення індивідуальних занять, пошук додаткової інформації;
- виконавська підготовка до проведення занять (студент повинен бездоганно володіти музичним матеріалом на інструменті та на рівні вести бесіду згідно обраної теми).

Керівник педагогічної практики студентів має різносторонньо заохочувати студентів до використання під час самостійної роботи сучасні інформаційні технології тощо.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА (ЗА 100-БАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ)

Оцінка навчальної й позакласної роботи з предмета

«ВІДМІННО» (90-100) - ставиться за умови, якщо уроки і позакласні заходи було проведено на високому науковому та організаційно-методичному рівнях, студентом обгрунтовано висувалися і ефективно вирішувались навчально-виховні завдання, раціонально застосовувалися різноманітні методи навчання та прийоми творчої активізації учнів із врахуванням їх вікових

особливостей й індивідуальних відмінностей, підтримувалася дисципліна; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії й творчу самостійність і добір навчального і дидактичного матеріалу в процесі побудови і аналізу музичних занять.

«ДОБРЕ» (70-89) - ставиться, якщо навчальні й позакласні заняття проведено на високому науковому та організаційному рівнях, за умови успішного вирішення навчальних і виховних завдань, однак недостатньо ефективного використання окремих методичних прийомів активізації учнів; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії, самостійність у добір навчального та дидактичного матеріалу, але припускався незначних помилок у побудові й проведенні музичних занять.

«ЗАДОВІЛЬНО» (50-69) - ставиться, якщо студент у реалізації навчально-виховних завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, недостатньо активізував пізнавальну творчу діяльність учнів, не завжди був спроможний установити контакт з ними, під час аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності і причин своїх помилок, недоліків.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» (1-49) - ставиться, якщо на уроці не було досягнуто навчально-виховної мети, було допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, не забезпечувалася дисципліна; якщо студент виявив слабкі знання психолого-педагогічної теорії й некритично ставився до своєї роботи.

Оцінка виховної роботи

«ВІДМІННО» (90-100) - оцінюється студент, який виконав вчасно та якісно за плановий обсяг робіт, передбачений програмою практики того чи іншого курсу, виявив уміння, спираючись на психолого-педагогічну теорію, правильно визначати й ефективно розв'язувати виховні завдання, передбачати способи і результати його вирішення з урахуванням вікових та індивідуальних

особливостей учнів, виявив у роботі самостійність, творчий підхід, педагогічний такт.

«ДОБРЕ» (70-89) - ставиться студенту, який повністю виконав окреслену на період практики програму виховної роботи, виявив уміння визначити виховні завдання і способи їх вирішення, виявив ініціативу в роботі, однак у процесі проведення окремих видів виховної роботи припускався незначних помилок.

«ЗАДОВІЛЬНО» (50-69) - ставиться студенту, який виконав програму позакласної виховної роботи, проте не виявив глибокого знання психолого-педагогічної теорії й уміння застосовувати її, припускався помилок у плануванні й проведенні окремих позакласних заходів, недостатньо враховував вікові та індивідуальні особливості учнів.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» (1-49) - оцінюється студент, який не виконав програму позакласної виховної роботи: не виявив знання психолого-педагогічної теорії, вміння застосувати її для висування і реалізації виховних завдань, не зміг установити відповідні взаємини з учнями, не спромігся організувати педагогічно і творчо виправдану діяльність.

Підсумкова оцінка за практику повинна враховувати ступінь ефективності проведеної студентом навчально-виховної роботи, участь у роботі школи, суспільну активність студента, його ставлення до професії музиканта-педагога, до дітей, якість звітної документації.

Якість звітної документації, а також термін її подачі студентом викладачеві-методисту може стати підставою для зниження оцінки, а в окремих випадках – до висновку про невиконання програми виробничої практики.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, слід наголосити, що: методична підготовка майбутнього педагога-музиканта це навчальний процес, що забезпечує оволодіння студентами методами та прийомами музично-виховної й творчої роботи з учнями. Така підготовка включає в себе комплекс психолого-педагогічних, фахових дисциплін, методику музичного виховання та педагогічно-виконавську практику. Особливості такої підготовки зумовлюються специфікою музичного заняття, як заняття, де учні долучаються до творчої діяльності, а також можливістю протягом усіх років навчання під час індивідуальних музичних занять здійснювати регулярний педагогічний вплив на студентів з метою озброєння їх комплексом знань, умінь і навичок методичного характеру.

В системі методичної підготовки найефективніше реалізуються основні напрямки педагогічної діяльності студента-практиканта: конструктивний, виконавський, комунікативний, творчий, організаційний та дослідницький. Наукове осмислення даних напрямків дозволило встановити, що в змістовному плані методична підготовка майбутнього викладача з фаху включає в себе не лише сукупність методичних знань, умінь і навичок, а й сформованість професійно-значущих якостей особистості, таких як: комунікабельність, музичність, любов до дитини, артистизм, музично-педагогічна інтуїція, музичне мислення, динамізм особистості, емоційно-професійна усталеність тощо.

Методична підготовка студента здійснюється в процесі методикопрактичної діяльності та є результатом її успішної реалізації. В зв'язку з цим, можна вважати, що дана діяльність визначає структуру методичної підготовки майбутнього музичного керівника, яка узагальнює мотиваційний, операційний та творчий компоненти.

Мотиваційний компонент відображує ставлення студента до методикопрактичної діяльності, його вольову активність у бажанні постійно підвищувати рівень своєї методичної підготовки. Основою операційного компоненту виступає оволодіння студентом основними методами організації

роботи з учнем в процесі власної педагогічної діяльності та шляхом вивчення педагогічного досвіду.

Творчий компонент передбачає застосування в процесі занять з фаху методів розвитку творчих здібностей учня; оволодіння студентом навичками педагогічної імпровізації, композиційно-режисерськими вміннями, художньо-образною мовою, елементами акторської майстерності.

Таким чином, педагогічна практика в умовах вищого навчального закладу, з одного боку, виступає як перевірка професійних якостей майбутнього педагога, з другого боку, вона є найважливішим етапом формування педагогічних здібностей, прояву їх у самостійній педагогічній діяльності. Завдяки аналізу процесу педагогічної практики та її результатів, музична педагогіка вищої школи вирішує чимало важливих проблем, пов'язаних із різними аспектами професійної підготовки майбутнього , викладача з фаху, музиканта-інструменталіста: формуванням його педагогічної культури, різноманітних умінь і навичок, розвитком професійного інтересу, творчої активності, професійною адаптацією тощо.

Рекомендована література

1. Абдуллин Э. Б. Методологический анализ проблем музыкальной педагогики в системе высшего образования: Учеб. пособие. Москва: Прометей, 1990. 186 с.
2. Абдуллин Э. Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе: Пособие для учителя. Москва: Просвещение, 1983. 112 с.
3. Амонишвили Ш. А. Психологические основы педагогики сотрудничества. Київ.: Освіта, 1991. 111 с.
4. Грицюк Б. А., Домбровський С. В. Студент – класний керівник, вихователь: Метод. Рекомендації. Івано-Франківськ, 1994. 17 с.
5. Закон України «Про вищу освіту». № 2984–III від 17 січня 2002 року.
6. Закон України «Про освіту». № 2145–VIII від 05.09.2017 року.
7. Карась Г. В. Програма та методичні рекомендації з організації та проведення навчально-виховної практики студентів старших курсів музичних факультетів університетів. Івано-Франківськ, 1998. 36 с.
8. Методичні рекомендації з організації та проведення педагогічної практики студентів старших курсів музично-педагогічного факультету. (Упоряд. А.Г.Калиниченко, Т.О.Бодрова). Київ: УДПУ ім. М. Драгоманова, 1995.

9. Методичні рекомендації по складанню програм практики студентів вищих навчальних закладів України. Київ: Міносвіти України, № 3. 1-5/97 від 14 лютого 1996 року. 63
10. Наказ МОН «Про внесення змін і доповнень до Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями». № 385 від 17 червня 2003 року.
11. Наказ Міносвіти України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах». № 161 від 02 червня 1993 року.
12. Наказ Міносвіти «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України». № 93 від 08 квітня 1993 року.
13. Постанова КМУ «Про затвердження Державної програми розвитку вищої освіти на 2005-2007 роки». № 1183 від 08 вересня 2004 року.
14. Рачина Б. Педагогическая практика: подготовка педагога-музыканта: Учебно-методическое пособие. СПб, Издательство «Лань»; Издательство «ПЛАНЕТА МУЗЫКИ», 2015. 512 с.
15. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання: Навч.- метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 248 с.